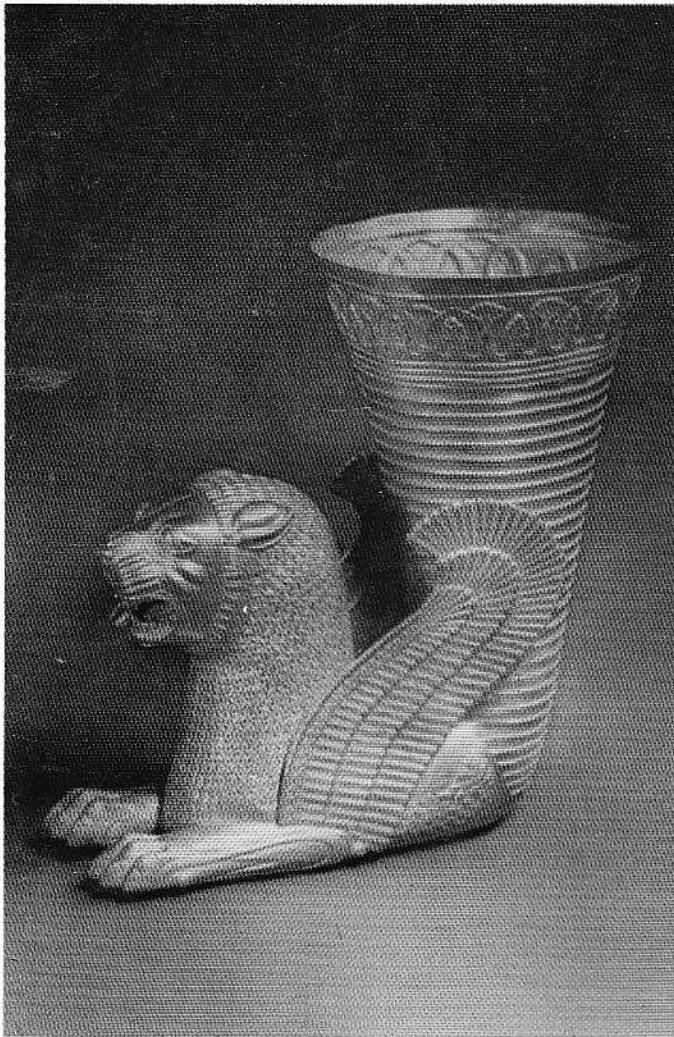

وجه تسمیه شهرهای ایران

گردآورنده: محمدرضا قدکساز

وجه تسمیه شهرهای ایران

گردآورنده: محمد رضا قدکساز

گردآورنده: محمدرضا قدکساز
ناشر: انتشارات گل گشت
چاپ: اول، تابستان ۷۵
حروف چینی: مهناز مقامی علمی
تیراز: ۵۰۰۰ جلد
لیتوگرافی: پارت

براستی پیدایش شهر چگونه بوده؟ و یا اصولاً پس از پیدایش نام خود را از کجا و چگونه بدست آورده است.

پس از عقب‌نشینی دریاها، جلگه و دشت بوجود آمد و با ورود انسانها و هجوم حیوانات به جلگه و دشت شهر موجودیت یافت با ایجاد تحولات اقتصادی زندگی ابتدایی شروع شد و با تولید محصولات کشاورزی و دامداری وارد مرحله توینی شده. "هزاره نهم تا هفتم ق. م" در این مرحله انسان یکجانشینی را اختیار نمود و دوره استقرار یا سکونت در دهکده‌های را پیش گرفت در همین زمان انسان ایجاد سرپناه را آغاز نمود و گذشت زمان و بکاربردن مصالح ساختمانی، و ازدیاد محصولات و تولیدات مازاد بر مصرف مبادله محصولات بین مردم آغاز شد و با توسعه بازارها و تجارت و ایجاد حکومت‌ها روستاهای گسترش یافته و تبدیل به شهر شدند. اهمیت نام در نامگذاری، ریشه، در اعتقادات فرهنگی و مذهبی هر قوم و طایفه دارد. امروز انسانها علاقمند به کشف علل نام‌گذاریهای رایج می‌باشند و مایلند بدانند که نام انسانها یا روستاهای شهرها بر چه اساس و رابطه‌ای نهاده شده است. از دیرباز محققین و مورخین سهمی در کشف ارتباط میان نام و مکان بوده‌اند، لذا در اکثر کتب تاریخی در مباحث مختلف نوعه نامگذاری اماکن مشاهده می‌گردد. کشف واقعیات این نامگذاری با توجه به گذشت سالهای مديدة و سیر تحولات تاریخی بسیار مشکل و در بعضی اوقات غیرممکن می‌گردد و چه تسمیه غالباً ذکر علت نامگذاری و یا تعریف نام برخی از شهرها و روستاهای کشور عزیزان می‌باشد. لذا لازم است قبل از هرگونه توضیح و تعریف اسامی نکاتی چند را یادآور گردیم. در کتب بوجود آمدن شهرهای مختلف را دلایلی چند ذکر کرده‌اند که از جمله میتوان به دلایل زیر اشاره نمود.

الف - شهرها اکثراً بر اثر گسترش روستاهای پدید آمده‌اند که از جمله این شهرها می‌توان به شهر مهران اشاره نمود.

ب - امنیت نیز یکی از عوامل ایجاد شهرها می‌باشد، لذا شهرهایی که در پناه کوهها، دره‌ها و یا در مناطق جزیره‌ای احداث می‌گردد حکایت از توجه سازندگان و یا گسترش دهنده‌گان آن شهر به امنیت شهر می‌باشد از این نمونه شهرها نیز می‌توان به شهر سنتنچ اشاره نمود.

پ - وجود راههای ارتباطی در گذشته و حال باعث توجه تجار و سوداگران به روستاهای حاشیه راههای می‌شده، لذا اکثریت شهرها در کنار جاده‌ای اصلی ایجاد شده و گسترش می‌یافتد از شهرهایی که بدین صورت رشد یافته می‌توان به شهر دلیجان و یا آباده اشاره نمود.

ت - عامل مذهب و وجود بقاع متبرکه یکی دیگر از علل توجه مردم به اماکن بوده است شهرهایی بمانند مشهد مقدس و قم نیز از اینگونه بوده‌اند.

ث - وجود آب و یارودخانه در هر نقطه از دیگر عوامل تجمع انسان‌ها و گسترش شهر و شهرنشینی بوده، شهرهایی بمانند شوشتر و یا میاندوآب از این نمونه می‌باشند.

ج - عوامل اقتصادی چه تولید محصولات کشاورزی و یا وجود معادن - بازارها و یا کارخانجات نیز از زمینه‌های تجمع انسان‌ها و گسترش روستا و تبدیل شدن آن به شهرها می‌باشد. از مهمترین شهرهایی که بنا به دلیل اقتصادی رشد یافته است می‌توان به شهر گرگان اشاره داشت.

چ - مسائل نظامی و ایجاد پادگانهای ارتش از دیرباز باعث جلب توجه مردم بخصوص سوداگران به آن مناطق می‌شده است. برای مثال استقرار ارتش اسلام در منطقه بصره امروز باعث مهاجرت گروهی از مردم ابله به بصره و تشکیل شهر بصره گردیده است.

خ - عوامل سیاسی و اداری نیز از دیگر علل ایجاد شهرها و گسترش آنها بوده است. شهرهایی بمانند تهران از اینگونه شهرها می‌باشد.

تغییر اسمی در کتب مختلف و به صورت مختلف مشاهده می‌گردد. با ورود اعراب به ایران و تحریف و معرف گشتن اسمی تغییراتی در نام مکانها و شهرها دیده می‌شود. همچنین گذشت زمان باعث مجهول ماندن علت بعضی از نامها شده است. وجود اعتقادات مذهبی و همچنین داستانها، اسطوره‌ها و یا افسانه‌ها و همچنین مسائل خاص سیاسی و تغییر حکومتها نیز باعث تغییر نامها و اسمی شهرها و اماکن گردیده است.

در پایان از کلیه صاحبنظران و محققین عزیز درخواست می‌گردد پیشنهادات و انتقادات خود را درخصوص این رساله و جهت رفع نواقص و اشتباهات اعلام تا به اصلاح معایب و تکمیل آن اقدام گردد.

جهت آشنایی با اطلاعات جغرافیائی ذکر شده در متن توضیحاتی بشرح زیر جهت اطلاع خوانندگان ارائه می‌گردد.

۱ - طول جغرافیائی

طول جغرافیائی هر نقطه از سطح زمین عبارت از قطعه فوسی است از دایره نیمگان یا استواء که بین نیمروز مبداء که همان نصف النهار گرینویچ و نیمروز مار بر نقطه سربور قرار گرفته باشد طول جغرافیائی هر نقطه بر حسب واقع شدن آن در خاور یا باخر نصف النهار گرینویچ به طول شرقی و یا غربی تقسیم می‌گردد که اندازه هر کدام صفر تا ۱۸۰ درجه می‌باشد. ایران در طول شرقی قرار دارد.

۲ - عرض جغرافیائی

فاصله نقاط مختلف سطح زمین نسبت به دایره نیمکان یا استواء زمین، عرض جغرافیائی نام دارد عرض جغرافیائی بر حسب قرار گرفتن نقطه در شمال یا جنوب خط استواء به عرض شمالی و یا عرض جنوبی تقسیم می‌گردد. ایران در عرض شمالی قرار دارد.

۳ - ارتفاع از سطح دریا

منظور ارتفاع هر نقطه از زمین از سطح دریای آزاد که همان اقیانوس آرام و هند می‌باشد.

۴ - فاصله تا نزدیکترین نقطه

در این مبحث سعی گردیده در محدوده هر شهرستان فاصله محل موردنظر تا مرکز شهرستان و در هر استان فاصله شهرستان موردنظر تا مرکز استان و آنگاه فاصله مراکز استان با تهران محاسبه گردد.

۵ - وسعت

وسعت هر شهرستان بر حسب کیلومترمربع اعلام می‌گردد از ذکر وسعت شهرها، بخشها و روستاهایی که خود تابع شهرستان خاصی می‌باشند خودداری می‌گردد.

آبادان

نام استان:	خوزستان
طول جغرافیائی:	۴۸ درجه و ۱۷ دقیقه
عرض جغرافیائی:	۳۰ درجه و ۲۰ دقیقه
و سعت:	۳ متر
ارتفاع از سطح دریا:	۲۷۹۶ کیلومترمربع
فاصله تازدیکرین نقطه:	اهواز ۱۱۵ کیلومتر
وجه تسمیه:	

۱- بنای این شهر را به شخصی بنام عبادین الحصین حبظی نسبت می دهند می گویند که زمین آبادان در دست حمران بن ایان غلام عثمان بوده است که در زمان حجاج ثقفى و سلطنت عبدالملک اموی نیز می زیسته است حمران این زمین را به عبادین الحصین بخشید و وی و خانواده اش در این مکان اسکان یافتند. لذا نام شهر از نام وی اخذ شده و عبادان نام گرفت. در دوره رضاخان به آبادان تغییر یافت.

آپادانا

وجه تسمیه:

- ۱- به معنی جای مقدس است - پرستشگاه و عموماً در کاخهای هخامنشی و ابیه باستانی به محلی که شاه در آن می زیسته اطلاق می شده است.
- ۲- در زبان سانسکریت به معنی جای استوار است و عموماً به بناهای محکم و سنگی و قلعه ها و کاخهای محکم آپادانا گفته اند.
- ۳- آپادانا کاخهای داریوش است در تخت جمشید، شوش و همدان.

آدران

نام استان:	تهران
فاصله تازدیکرین نقطه:	کرج ۱۸ کیلومتر
این روستا در مسیر چالوس واقع است	
وجه تسمیه:	

- ۱- آدران تخفیف یافته آدریان است و به مکانی گفته می شده است که زردشتیان در آن مکان آتشگاه ایجاد کرده و یا در آن آتشگاه وجود داشته است.
- ۲- آدریان روستائی نیز در نزدیکی خمینی شهر اصفهان می باشد.

آذربایجان

وجه تسمیه:

- ۱ - این نام از کلمه آتوپات فرمانده ایرانی مادکوچک که بر علیه اسکندر قیام نموده گرفته شده است.
- ۲ - آذربایجان مأخوذه از کلمه آذربآثر به معنی آتش است و این نام گذاری را بمناسبت وجود آتشکده معروف شیز در این منطقه می دانسته اند.

آذرشهر

نام استان:	آذربایجان شرقی
ارتفاع از سطح دریا:	۱۳۴۰ متر
فاصله تازدیکترین نقطه:	تبریز ۵۴ کیلومتر
وجه تسمیه:	

- ۱ - بعلت وجود مهاجمین و راهزنان نقل قول است که مردم آبادی و مهاجمین با یکدیگر در حال نزاع بوده و بر اثر این نزاع تلفات سنگینی وارد می گردد تا آنجا که تمام دیوارها خونین می شود و از این جهت به آن دیوار خونین گفته اند. کلمه دیوار خونین در اثر تحریف تبدیل به دهخوارقان گردیده است.
- ۲ - نخجیرجان را اسم خزانه دار کسری پادشاه ساسانی می دانند و می گویند وی از اهالی این منطقه بوده است. لذا این روستا به نام وی معروف و بمرور زمان نخجیرجان به دهخوارقان و دهخوارقان تبدیل شده است.
- ۳ - علت نامگذاری این بخش به آذر شهر وجود آتشکده تزدیک این شهر می باشد. امروز بقایای کمی از آن آتشکده باقی مانده است.
- ۴ - در سال ۱۳۱۶ هجری شمسی دهخوارقان به آذر شهر تغییر نام یافته است.

آران

نام استان:	اصفهان
فاصله تازدیکترین نقطه:	کاشان ۹ کیلومتر
این بخش منطقه کویری شهرستان کاشان محسوب می گردد.	

وجه تسمیه:

- ۱ - نام شهر از اسم آران بن فاسان فرزند بانی شهر کاشان گرفته شده است زیرا می گویند به دستور وی این مکان احداث گردیده شده است.

آزادان

فاصله تا نزدیکترین نقطه: گرمسار ۱۴ کیلومتر

نام استان: سمنان
این روستا از بناهای اردوان پنجم یا اردشیر ساسانی است.

وجه تسمیه:

۱ - آزادان را تحریف شده کلمه اردوان پادشاه اشکانی می‌دانند و می‌گویند که این روستا احتمالاً محل مرگ و یا مکانی است که روزگاری اردوانگاه وی بوده است و یا اینکه بنا به دستور وی شهری در این محل برپا گردیده شده است.

۲ - آزادان تغییر یافته کلمه رادان است و آزادان به معنی جایگاه مردان می‌باشد و چون مردم این منطقه بسیار جنگاور و شجاع بوده‌اند به این نام خوانده شده است.

آستانه شازند

فاصله تا نزدیکترین نقطه: اراک ۳۸ کیلومتر

نام استان: مرکزی

وجه تسمیه:

۱ - این منطقه آرامگاه ۴ تن از امامزادگان به نامهای سهل بن علی، طالب بن علی جعفر بن علی و فضل بن علی است و به علت وجود آستان مقدس و مرقد مطهر اینان به نام آستانه معروف و علت نزدیکی به شازند به این نام خوانده می‌شود.

آشتیان

نام استان: مرکزی
نام قدیم: ابرشتجان

طول جغرافیائی: ۵۰ درجه عرض جغرافیائی: ۳۶ درجه و ۳۳ دقیقه

ارتفاع از سطح دریای آزاد: ۱۷۹۱ متر
و سعت: ۱۱۹ کیلومتر مربع

فاصله تا نزدیکترین نقطه: اراک ۸۵ کیلومتر

وجه تسمیه:

۱ - نام این منطقه سایقاً ابرشتجان بوده که بعداً بصورت آشتیان و علت اینکه اهالی حرف ج را به صورت خفیف بکار می‌برند به صورت آشتیان در آمده است.

۲ - در این منطقه آتشکده معروفی بوده است لذا به آن آشتیان گفته‌اند که در زبان پهلوی به معنی پرستشگاه و جایگاه قربانی می‌باشد.

۳ - در اصل نام این شهر آشیان می‌باشد که مراد پیروان آتش و آتشکده می‌باشد و بر اثر کثیر استعمال و تحریف کلمات آشیان به آشتیان مبدل گشته است.

آستارا

نام استان:	گیلان
طول جغرافیائی:	۴۸ درجه و ۱۵ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۲۲ متر
وجه تسمیه:	

- ۱ - بنای شهر را به استارا همسر کیخسرو نسبت می دهند لذا به نام وی آن را آستارا نامیدند.
- ۲ - به علت وجود مرداب و لجن زارهای این منطقه مردم در حین عبور به این منطقه آهسته رو می گفته اند که به مرور زمان به آستارا تغییر نام داده است.
- ۳ - پس از عقب نشینی دریا از منطقه و ورود اقوام تالش به آن، به علت وجود تپه های سنی، برکه ها و مردابها و نیزارهایی که وجود داشته است در حرکت احتیاط لازم بود. لذا به یکدیگر سفارش آهسته رفتن یا آهسته رو بی می کردند که در زبان محلی آسته رو گفته می شده است که به تحریف آستارا گفته شده است.

آستانه اشرفیه

نام استان:	گیلان
طول جغرافیائی:	۴۹ درجه و ۵۷ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۵ متر
فاصله تا نزدیکترین نقطه:	رشت ۳۰ کیلومتر
وجه تسمیه:	

- ۱ - نام کوچان به علت این گفته می شده است که مردم از دیگر نقاط به این منطقه کوچ کرده اند.
- ۲ - به علت وجود آستان و مرقد مبارک و مطهر سید جلال الدین اشرف کوچان قدیم به آستانه اشرفیه تغییر یافته است.

آستانه شازند

نام استان:	مرکزی
وجه تسمیه:	

- ۱ - این منطقه آرامگاه ۴ تن از امامزادگان به نامهای سهل بن علی، طالب بن علی جعفر بن علی و فضل بن علی است و به علت وجود آستان مقدس و مرقد مطهر اینان به نام آستانه معروف و علت نزدیکی به شازند به این نام خوانده می شود.

آشتیان

نام استان:	مرکزی	نام قدیم:	ابرشتجان
طول جغرافیائی:	۵۰ درجه	عرض جغرافیائی:	۳۴ درجه و ۳۳ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۱۷۹۱ متر	و سعت:	۱۱۹۲ کیلومتر مربع
فاصله تا نزدیکترین نقطه:	اراک ۸۵ کیلومتر		
وجه تسمیه:			

- ۱ - نام این منطقه سابقًا ابرشتجان بوده که بعداً بصورت آشتیجان و بعلت اینکه اهالی حرف ج را به صورت خفیف بکار می‌بردند به صورت آشتیان در آمدند.
- ۲ - در این منطقه آتشکده معروفی بوده است لذا به آن آشتیان گفته‌اند که در زبان پهلوی به معنی پرستشگاه و جایگاه قربانی می‌باشد.
- ۳ - در اصل نام این شهر آشتیان می‌باشد که مراد پیروان آتش و آتشکده می‌باشد و بر اثر کثرت استعمال و تحریف کلمات آشتیان به آشتیان مبدل گشته است.

آشوراده

نام استان:	مازندران	فاصله تا نزدیکترین نقطه:	بندر ترکمن ۵ کیلومتر
وجه تسمیه:			
۱ - آشوراده را تحریف شده کلمه گامیش آده است که به معنی جزیره گاو می‌شود.			
۲ - از دو کلمه آشور و آده تشکیل می‌گردد آده به معنی جزیره و لذا کلمه آشوراده به معنی جزیره آشور است.			
۳ - آشوراده به معنی جزیره آشور است و آشور نام اولین شخص است که در این جزیره ساکن شده و به نام وی آنرا نام گذاری کرده‌اند.			

آغاجاری

ارتفاع از سطح دریای آزاد: ۲۹ متر	خوزستان	نام استان:
فاصله تا نزدیکترین نقطه: بجهان ۶۶ کیلومتر		فاصله تا نزدیکترین نقطه:
وجه تسمیه:		

- ۱ - به علت اسکان قبیله معروف به آغ چهره که جهت قشلاق به این منطقه می آمدند نام آغ چهره یا آغاجاری یعنی محل رفت و آمد و اسکان آغ را بر این منطقه گذاشته‌اند.

آق قلعه

فاصله تا نزدیکترین نقطه: گرگان ۱۵ کیلومتر	مازندران	نام استان:
	مبارک آباد	نام قدیم:
		وجه تسمیه:

- ۱ - در این منطقه قلعه‌ای مستحکم وجود داشته و ترکمنها از آن استفاده می‌کردند لذا به آق قلعه به معنای قلعه سفید معروف شده است بعد از حمله قوای دولتی به عشایر و اسکان اجباری آنها در زمان رضاخان و تسخیر این قلعه نام این مکان به پهلوی‌دز تغییر داده شد و پس از تغییر رژیم و استقرار نظام جمهوری اسلامی مجدداً به آق قلعه تغییر یافت.

آمل

فاصله تا نزدیکترین نقطه: ساری ۶۹ کیلومتر	مازندران	نام استان:
عرض جغرافیائی: ۵ درجه و ۲۱ دقیقه	۳۶ درجه و ۲۸ دقیقه	طول جغرافیائی:
و سعت: ۲۸۰ ۳ کیلومتر مربع	ارتفاع از سطح دریای آزاد: ۷۶ متر	ارتفاع از سطح دریای آزاد:
		وجه تسمیه:

- ۱ - بنای این شهر را به آمله زن فیروزشاه نسبت می‌دانند. می‌گویند پس از احداث اولیه شهر به نام وی این مکان را آمله و سپس آمل خوانندند.
- ۲ - نام شهر را به زبان طبری آهوش گفته‌اند و هش و هل مرگ را گویند و کنایه از این نکته است که ترا هرگز مرگ مباد.
- ۳ - آمل را تحریف شده آمارد می‌دانند. قوم آمارد ساکن در مازندران بوده است و می‌گویند مرکز زندگی آنان را آمارد و سپس آمالد و آمد و آمل خوانده‌اند.

آوه

نام استان: مرکزی

این شهر در حد فاصل ساوه و همدان قرار داشته است. این شهر امروزه وجود ندارد.

وجه تسمیه:

۱ - اصل نام بصورت آبه بوده است و می‌گویند به مکانی که در نزدیکی دریای مرکزی ایران بوده گفته‌اند. این دریا بدستور کیخسرو و توسط بیژن خشک گردیده است.

۲ - آبه به محلی گفته می‌شود که پس از خشک شدن دریاچه ساوه ساخته شده است لذا به آن آبه گفته‌اند که بعدها به آوه تغییر گرده است.

آهار

نام استان: تهران

وجه تسمیه:

۱ - نام اصلی منطقه اوهر بوده است که به معنی آبادی است که آب فراوان برای احداث آسیا دارد. او به معنی آب و هرنیز به معنی آسیاست.

۲ - آهار به معنی آسیاب آبی است در گذشته بدليل وجود آسیابهای این منطقه به آن اطلاق می‌شده است.

ابرقو

نام استان: یزد

طول جغرافیائی: ۳۵ درجه و ۱۷ دقیقه

وجه تسمیه:

۱ - بدین جهت که بنای این شهر بزمی‌است که انتهای آن کوه قرار دارد به آن ابرکوه گفته‌اند.

۲ - در زمان ساسانیان به مناسب قرار داشتن این مکان بر بالای صخره‌های کوتاه آنرا ابرکوه نام نهادند و به مرور زمان و با ورود اعراب حرف کک به ق تبدیل شده و به ابرقو مبدل گشت.

ابوموسی

نام استان:	هرمزگان
طول جغرافیائی:	۵۵ درجه و ۲ درجه
عرض جغرافیائی:	۲۵ درجه و ۵۳ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۴۶ متر

وجه تسمیه:

۱ - بابا اسم فارسی و به معنی نیا و پدر بزرگ و ریش سفید است و بابو اسم فارسی و به معنی پدر بزرگ قلندران و پیشوای ایشان است، اهالی معتقدند که نام اصلی جزیره ابوموسی باباموسی بوده است و بابا به مرور زمان به بابو بوشده است عرب زبان بر سر بابو همراه آورده لفظ فارسی بابو و بورا تبدیل به ابوی عربی به معنی پدر شدن، پدری کردن و غذا داده کرده و جزیره را ابوموسی خوانده‌اند.

ابهر

نام استان:	زنجان
طول جغرافیائی:	۴۹ درجه و ۱۳ دقیقه
عرض جغرافیائی:	۳۶ درجه و ۹ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۱۵۴۰ متر

فاصله تازدیکرین نقطه: زنجان ۹۴ کیلومتر

وجه تسمیه:

۱ - ابهر از دو جزء آب و هر که به معنی آسیاست تشکیل یافته و بنظر می‌رسد که منظور آب و آسیاست.
 ۲ - در ابتدا اوهر بوده است که به معنی آبادئی است که دارای آب فراوان بوده و سپس بر اثر کثرت استعمال به ابهر تغییر شکل داده است.

ایانه

نام استان:	اصفهان
ارتفاع از سطح دریا:	۲۵۰۰ متر
وجه تسمیه:	

- ۱ - نام ایانه را تغییر یافته کلمه بیدانه به معنی جنگل بید می دانند.
- ۲ - آیانه را در ابتدا آب میانه می گفتند یعنی مکانی که آب در میان آن جاری است که بمرور به ایانه تغییر شکل داده است.
- ۳ - ایانه از دو کلمه آب یانه تشکیل شده است و اینرا به آن علت گویند که مهاجرین وقتی که به این نقطه رسیدند سراغ آب را از یکدیگر می گرفتند لذا به آب یانه وسپس آیانه و ایانه تبدیل شده است.

اراک

نام استان:	مرکزی
طول جغرافیائی:	۴۶ درجه و ۴۲ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۱۷۵۵ متر
فاصله تازه‌بکترین نقطه:	تهران ۲۸۸ کیلومتر
وجه تسمیه:	

- ۱ - شهر سلطان‌آباد در سال ۱۲۳۱ هجری قمری بدستور فتحعلیشاه قاجار و توسط فردی بنام یوسف خان گرجی بنادریده است هدف بانی موسس شهر احداث یک پایگاه نظامی بوده تا بتواند از این شهر کل مسائل نظامی و قشونی منطقه را تحت نظارت دائمی قرار دهد و در حقیقت قلعه سلطان‌آباد به منظور یک دژ جنگی و بنابر مصلحت سوق‌الجیشی ساخته شده است. با ورود راه‌آهن سراسری در سال ۱۳۱۴ نام قلعه از سلطان‌آباد به اراک که نام ایستگاه راه‌آهن بود تغییر یافت.
- ۲ - اراک کلمه فارسی عراق است و چون به این منطقه عراق عجم می گفتند بصورت فارسی اراک گفته‌اند.

اردبیل

نام استان:	اردبیل
طول جغرافیائی:	۳۸ درجه و ۱۷ دقیقه
عرض جغرافیائی:	۵۸۸ کیلومتر
و سعت:	۴۸۶ کیلومتر مربع

وجه تسمیه:

۱ - بنای شهر را به دو پهلوان باستانی و افسانه‌ای نسبت می‌دهند که نام یک تن ارده و دیگری بیل بوده است نام این دو تن مجموعاً به شهر داده شده و اردبیل را ترکیب نام آن دو می‌دانند.

۲ - بنای شهر را به اردبیل بن آربین بن لطی بن یونان نسبت می‌دهند لذا به نام بانی آن اردبیل نام گرفته است.

۳ - نام شهر آرتاویل بوده است که بمرور زمان به اردبیل تغییر یافته است. آرتا به معنی مقدس و ویل یا بیل به معنی شهر و مکان بوده که ترکیب آن معنی شهر مقدس می‌باشد. وعلت را توسعه و تکوین آئین زرتشت در این شهر می‌دانند.

۴ - از دو کلمه ارد + ویل تشکیل شده که اردنام روزیست و پنجم از هرماه و نیز نام یکی از فرشتگان زرتشتی است و به معنی قانونی و مقدس و منشرع است و ویل که ریشه بسیار کهنه آریایی دارد هنوز هم در زبانهای اروپایی استعمال می‌شود به معنی شهراست. لذا اردبیل تعریف شده اردولیل یعنی شهر مقدس خواهد بود.

۵ - گروهی می‌گویند آرتا به مرور زمان به ارد تغییر یافته است. لذا اردبیل همان آرتاویل است.

اردکان

نام استان:	یزد
طول جغرافیائی:	۴۵ درجه
عرض جغرافیائی:	۱۹ درجه و ۳۲ دقیقه
و سعت:	۳۵ کیلومتر مربع

وجه تسمیه:

۱ - اردکان را از دو بخش ارد به معنی و مخفف ارده و کان معدن تشکیل می‌دانند لذا بعلت وفور تولیدات ارده این منطقه به این نام خوانده شده است.

۲ - این منطقه را محل آسیابها دانسته‌اند زیرا محصولات مناطق مختلف را در این شهر آرد می‌کردند.

اردستان

نام استان:	اصفهان
طول جغرافیائی:	۲۵ درجه و ۲۲ دقیقه
عرض جغرافیائی:	۳۳ درجه و ۲۳ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۱۴۰۵ متر
و سعت:	۱۱۲۹۶ کیلومتر مربع

وجه تسمیه:

- ۱ - بعلت اینکه زمین آن سفید همچون آرد است به آن اردستان یا آردستان نام داده‌اند.
- ۲ - بنای آنرا به اردا موبد دوره اردشیر باکان نسبت می‌دهند و می‌گویند محل زندگی اردا بوده است. همچنین می‌گویند که این موبد موکل آشکده این محل بوده لذا به آن اردستان یعنی مکان و محل اردا گفته‌اند.
- ۳ - از دو کلمه ارديا ارت به معنای آتش و استان به معنای محل است و احتمالاً منسوب به آشکده‌ای است که در این مکان وجود داشته است.
- ۴ - اردستان را تعبیر دیگری از ارزستان به معنی سرزمین انار و یا نارستان می‌دانند.
- ۵ - می‌گویند که مرکب است از دو کلمه اردشیر و استان، معروف است که اردستان از بناهای اردشیر درازدست است و معنای آن استان و محل اردشیر بوده و بر اثر کثر استعمال تبدیل به اردستان گردیده است.
- ۶ - اردستان را به معنی سرزمین مردم شجاع و غیور ذکر کرده‌اند.
- ۷ - اردستان از دو کلمه مجرزا ارد به معنی زیع نجومی و ستان بمعنی اسم مکان تشکیل یافته است می‌گویند در این شهر و در منزلهای قدیمی این شهر زیرزمینهای مانند زیع وجود دارد.
- ۸ - آرد به معنی آسیا می‌باشد و به علت وجود آسیابهای فراوان به این محل اردستان گفته‌اند.
- ۹ - چون زمین اردستان از لحاظ نرمی مانند آرد بوده آنرا آردستان خوانده‌اند.
- ۱۰ - آرد را به معنی سپاه و نظام گفته‌اند و می‌گویند کنایه از مردم سپاهی و لشگری است یعنی محل و جای سپاه است.
- ۱۱ - مرکب از ارد و ستان یا استان است که ارد به معنای فرشته موکل بر دین و مذهب و ستان به معنی محل است و چون اردشیر درازدست بانی اردستان از مروجین کیش زرتشت بوده آنجا را محل فرشته موکل بر دین و مذهب تعیین نموده است.
- ۱۲ - بنای شهر را به دستان سام پدر رستم پهلوان افسانه‌ای نسبت می‌دهند و اردستان را تحریف شده کلمه ارگ دستان است.
- ۱۳ - اردستان به ساختمان سنگی نیز گفته می‌شود همچنان که در تسمیه پنجره‌های سنگی کاخ داریوش در تخت جمشید نیز بکار برده شده است.

اردشیرآباد

نام استان: بوشهر

وجه تسمیه:

۱ - از بناهای اردشیرخان شبانکاره می‌باشد لذا به نام وی اردشیرآباد نامگذاری شده است.

ارونق - ازاب

نام استان: آذربایجان شرقی

مرکز بخش: شبستر

وجه تسمیه:

- ۱ - ارونق - در لغت به معنی آفتاب‌گیر کوچک است و علت را وجود ارتفاعات می‌دانند که باعث می‌گردد آفتاب کمتری به آن برسد.
- ۲ - ازاب: در نزدیکی تبریز است و چون در کنار آب خوبی بوده آنرا بدین نام خوانده‌اند. معنی لغوی کلمه سرزمین کنار آب خواشید است.
- ۳ - ارونق را گونی نیز می‌گویند که به معنی سرزمین آفتاب‌گیر است.

اقلید

نام استان: فارس

طول جغرافیائی:

۲۵ درجه و ۴۰ دقیقه

نام قدیم:

کلیل

عرض جغرافیائی: ۳۰ درجه و ۴۵ دقیقه

ارتفاع از سطح دریای آزاد: ۷۱۷۲ متر

فاصله تا نزدیکترین نقطه: شیراز ۲۶۳ کیلومتر

وجه تسمیه:

- ۱ - اقلید در زبان فارسی به معنی کلید است و می‌گویند که کلید بصورت معرب اقلید آمده است. اقلید را کلید شهرهای فارس می‌دانند.
- ۲ - اعراب کلید را کلیل نامیده‌اند.

ازنا

نام استان: لرستان
فاصله تا زدیکترین نقطه: الیگودرز ۲۱ کیلومتر

وجه تسمیه:

- در اصطلاح محلی به دره تنگ پر پیچ و خم می گویند. علت نامگذاری این منطقه نیز بخاطر کوه هستانی بودن آن و پر پیچ و خم بودن جاده ها و رودها و دره ها می باشد.

استوناوند

نام استان: تهران

وجه تسمیه:

- استو به معنی کانون و دودمان آتشدان است و استوناوند به معنی محل آتش مقدس که مکانی است در نزدیکی دماوند و نزدیک برکوه دماوند قرار دارد.

استهبان

نام استان: فارس
فاصله تا زدیکترین نقطه: شیراز ۱۸۶ کیلومتر

طول جغرافیائی: ۴۵ درجه و ۴ دقیقه
عرض جغرافیائی: ۲۹ درجه و ۹ دقیقه

ارتفاع از سطح دریای آزاد: ۱۷۴۷ متر
و سعت: ۲۷۳۰ کیلومتر مربع

وجه تسمیه:

- نام این شهر از لغت سته به معنی انگور گرفته شده است و استهبان به معنای نگهبانان انگور و یا محل پرورش انگور است.

اسدآباد

نام استان: همدان
فاصله تا زدیکترین نقطه: همدان ۵ کیلومتر

طول جغرافیائی: ۴۸ درجه و ۷ دقیقه
عرض جغرافیائی: ۲۴ درجه و ۴۷ دقیقه

ارتفاع از سطح دریای آزاد: ۱۵۹۳ متر
و سعت: ۴۸/۱ کیلومتر مربع

وجه تسمیه:

- محل استقرار طایفه و قوم اسدبن ذی السرو الحمیری است که بدان سبب به نام بانی وی اسدآباد نامیده شده است.

اسفراین

نام قدیم:	میانآباد - مهرجان	خراسان	نام استان:	نام استان:
عرض جغرافیائی:	۳۷°۵۷' دارجه و ۶۱ دقیقه	۲۲۰ متر	طول جغرافیائی:	۳۷°۵۷' دارجه و ۶۱ دقیقه
و سعت:	۳۴۵ کیلومتر مربع	مشهد ۱۱ کیلومتر	ارتفاع از سطح دریای آزاد:	ارتفاع از سطح دریای آزاد:

وجه تسمیه:

- ۱ - چون مردم این شهر همواره با خود سپر حمل می‌کردند به آن اسپر آئین گفته‌اند که بمرور زمان به اسفراین و سپس اسفراین تبدیل شده است.
- ۲ - این شهر را از بنای اسفندیار پسر گشتابن می‌نامند و نام اسفراین را از بانی آن اسفندیار گرفته‌اند.
- ۳ - اسفراین را اسپر آئین دانسته‌اند که به معنی روش و عادت سپر و یا مکان و محل جنگاوران و آموزش نظام است که بمرور زمان به اسفراین تبدیل شده است.
- ۴ - مهرجان مغرب مهرگان است که از ماههای پائیز و از جشن‌های ایران باستان بشمار می‌رود. بعلت هوای خوب و زمین مطلوب به این منطقه مهرگان گفته‌اند.
- ۵ - بعلت قرارگرفتن این شهر در میانه راه نیشابور و گرگان به آن میان آباد لقب داده‌بودند.

اسفریز

نام استان: اصفهان	فاصله تازدیکرین نقطه: خمینی شهر ۱۲ کیلومتر
این روستا از توابع خمینی شهر است.	

وجه تسمیه:

- ۱ - مرکب از دو کلمه اسپه + ریز است که به معنی جایگاه سپاه یا جائی که سپاه خیز باشد می‌باشد و اسپه مغرب گشته و به اسفر تبدیل شده است.

اسکو

نام استان: آذربایجان شرقی فاصله تا زدیکترین نقطه: تبریز ۸ کیلومتر

وجه تسمیه:

- نام اصلی این منطقه اسکو بوده که بصورت اسکو تغییر یافته. این منطقه منسوب به سلوکیه می‌باشد.

اسلام آباد

نام استان: هارون آباد - شاه آباد نام قدیم: کرمانشاه

طول جغرافیائی: ۴۶ درجه و ۳۲ دقیقه عرض جغرافیائی: ۳۴ درجه و ۷ دقیقه

ارتفاع از سطح دریای آزاد: ۱۳۳۵ متر وسعت: ۱۹۵ کیلومتر مربع

فاصله تا زدیکترین نقطه: کرمانشاه ۵ کیلومتر

وجه تسمیه:

- بنای این شهر را به هارون از سرداران عرب می‌دهند و وی باعث عمران و آبادانی این شهر گردید لذا به نام وی به هارون آباد معروف شده است.

- در سال ۱۳۱۴ به شاه آباد و پس از پیروزی انقلاب اسلامی به اسلام آباد تغییر نام داده است.

اشکذر

نام استان: یزد فاصله تا زدیکترین نقطه: یزد ۲۰ کیلومتر

وجه تسمیه:

- این شهر را از بناهای اشک بن زال نسبت می‌دهند و بنام وی این جا را اشکذر یعنی ساخته اشک گفته‌اند.

- از بناهای دوره اشکانیان می‌باشد لذا به آن اشک + ذر یعنی بنا شده اشک گفته‌اند.

اشکنون

نام استان: بوشهر

وجه تسمیه:

- از بناهای اشکانی است لذا منسوب به آنان اشکنون نامیده شده است.

اشنویه

نام استان: آذربایجان غربی

وجه تسمیه:

- ۱ - اشنویه به معنی گیاه خوشبو است که در فارسی به آن دوله می‌گویند. بعلت وفور این گیاه در منطقه به این نام خوانده می‌شود.

اصفهان

نام استان: اصفهان

نام قدیم:

جی - یهودیه

طول جغرافیائی:

۱۵ درجه و ۳۹ دقیقه

عرض جغرافیائی:

۲۳ درجه و ۳۸ دقیقه

و سعت:

۲۰۵۸۷ کیلومتر مربع

ارتفاع از سطح دریا آزاد: ۱۵۷۵ متر

فاصله تازی دیکترین نقطه: تهران ۴۳۱ کیلومتر

وجه تسمیه:

- ۱ - جی به معنی پاک است و مغرب کلمه گی می‌باشد.
- ۲ - گی مخفف کلمه کی و کیان است که بصورت مغرب تبدیل به جی شده است. گی را محل پادشاهان کیان می‌دانند.
- ۳ - بنای شهر جی را به جی بن زراده داده‌اند لذا به نام وی شهرت یافته است.
- ۴ - بنای این شهر را به سپاه گودرز بن کشوار می‌دهند. سپاه گودرز را می‌گویند که در این منطقه استقرار یافته بود.

- ۵ - بنای شهر را به اصفهان بن فلوج بن سام بن نوح نسبت می‌دهند.
- ۶ - بنای شهر را به اصفهان بن فلوج بن لطفی بن یونان بن یافث بن نوح می‌دهند.
- ۷ - این منطقه را قرارگاه سپاهیان می‌دانند لذا به آن اسپهان یعنی جمع سپاهان نام داده‌اند.
- ۸ - نام منطقه از نام خانواده‌های فریدان که اسم آسپیان داشته‌اند گرفته شده و به مرور زمان آسپیان به اسپاهان تعییر یافته است.

- ۹ - اصفهان را مغرب کلمه اسپاهان می‌دانند.
- ۱۰ - اسپاهان به معنی مردم سپاهی است و چون مردم این منطقه جنگاور و آماده رزم بوده‌اند به این نام خوانده شده است.
- ۱۱ - می‌گویند که در زمان نصراوی به اهالی منطقه جهت سوزاندن ابراهیم دستور دادند که هیزم جمع کنند ولی اهالی امتناع کردند لذا به آنان اسپاه آن یعنی سوران خدا القب دادند.

الموت

فاصله تا زدیکترین نقطه: قزوین ۸۰ کیلومتر نام استان: تهران

ارتفاع از سطح دریا: ۱۹۵۰ متر

وجه تسمیه:

- ۱ - الموت ترکیبی از دو کلمه ال + موت به معنی آشیانه عقاب است و علت را احداث این قلعه بربلندی و کوه می‌باشد.

الیگودرز

فاصله تا زدیکترین نقطه: خرم‌آباد ۱۵۴ کیلومتر نام استان: لرستان

طول جغرافیائی: ۴۹ درجه و ۴۳ دقیقه عرض جغرافیائی: ۳۳ درجه و ۲۲ دقیقه

ارتفاع از سطح دریا: آزاد ۱۹۸۱ کیلومتر مربع وسعت:

وجه تسمیه:

- ۱ - این شهر را از بناهای گودرز پهلوان افسانه‌ای می‌دانند و می‌گویند که وی آل خود را در آنجا ساکن کرده و به نام وی آن محل را آل گودرز و سپس الیگودرز نام گذاشته‌اند.

املش

فاصله تا زدیکترین نقطه: لنگرود ۱۲ کیلومتر نام استان: گیلان

وجه تسمیه:

- ۱ - کلمه املش دارای ریشه ترکی بوده و از آبلش و صولش که به معنی آبگیر است گرفته شده و بمروز زمان به املش تغییر نام پیدا کرده است.

اندیمشک

نام استان:	خوزستان	نام قدیمی:	صالح آباد
ارتفاع از سطح دریا:	۱۵۰ متر	و سعت:	۳۲۰ کیلومتر مربع
طول جغرافیائی:	۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه	عرض جغرافیائی:	۳۳ درجه و ۲۷ دقیقه
فاصله تازیدیکترین نقطه:	اهواز ۱۵۵ کیلومتر		
وجه تسمیه:			

- ۱ - گویند طایفه‌ای از اعراب ایرانی به سرپرستی شیخ صالح به این نقطه آمدند. و خانه‌هایی احداث کردند لذا به آن صالح آباد گفتند.
- ۲ - در سال ۱۲۲۰ هجری قمری حاج صالح خان مکری از طرف محمد علی میرزا دولتشاه حکومت دزفول را بعده داشت وی در نزدیکی های شهر لورکهن دهکده‌ای احداث کرد که به صالح آباد معروف گشت.
- ۳ - پس از ایجاد راه آهن صالح آباد به اندیمشک تغییر یافت. علت نامگذاری به اندیمشک این بوده است که در گذشته‌های دور روبروی دزفول یعنی در مکانی که امروز پایگاه نیروی هوایی است شهری وجود داشته که به آن اندامشک می‌گفته‌اند لذا منسوب به آن، صالح آباد به اندیمشک تغییر نام داده است.

انوش آباد

نام استان:	اصفهان	فاصله تازیدیکترین نقطه:	کاشان ۱۳ کیلومتر
وجه تسمیه:			

- ۱ - در زمان عبور یکی از بزرگان به نام انوش از این منطقه بعلت کویری بودن آن در کنار چشمه آب استراحت کرده و پس از استفاده از آن چشمه تصمیم به آبادانی چشمه و اطراف آن نمود لذا دستور داد که در آبادانی محل بکوشند. نام منطقه را به نام شخص فوق انوش آباد نام گذاشته‌اند.

اورامانات

نام استان:	کرمانشاه
وجه تسمیه:	

- ۱ - اورامان یکی از سرودههای دینی زرتشی است و بعلت گرایش افراد این منطقه در گذشته‌های دور به دین زرتشت به این نام خوانده شده است.

اورمیه

نام استان:	آذربایجان غربی
عرض جغرافیائی:	۴۵ درجه و ۲ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۱۲۶۷ متر
فاصله تا زدیکترین نقطه:	تهران ۹۴۶ کیلومتر

وجه تسمیه:

- ۱ - در زبان کلدانی اور به معنی محل و میه به معنای آب است لذا به علت وفور آب به این منطقه محل آب لقب داده‌اند.
- ۲ - می گویند بعلت اینکه آبادانی محل از آب است به این مکان آب آباد گفته‌اند زیرا اور به معنی آباد و میه به معنای آب است.
- ۳ - اور به معنای مقدس است و میه به معنای آب است لذا آب مقدس لقب گرفته است.
- ۴ - اورمیه نامی است آرامی و به مناطقی اطلاق می‌شده است که دارای میوه و نهر فراوان باشند.
- ۵ - در حمله رومیان به این منطقه پس از تصرف این نقاط رومیها همه جارا به آتش کشیده و پس از این عمل از کرده خود پشمان شده و به آنجار و میه به معنای سوخته من لقب داده‌اند.

اوشان

نام استان: تهران

وجه تسمیه:

- ۱ - نام آن آب افshan بوده است و علت را بخاطر وجود آب زیاد ذکر کرده‌اند این نام بعدها بر اثر تحریف اوشان شده است.

اهر

نام استان:	آذربایجان شرقی
طول جغرافیائی:	۴۷ درجه و ۶ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۱۳۴۱ متر
فاصله تا نزدیکترین نقطه:	تبریز ۱۱۹ کیلومتر
وجه تسمیه:	

- ۱ - ارسباران به معنای کنار ارس و یا در ساحل ارس می باشد و علت آن است که رود ارس به این شهر تزدیک است.
- ۲ - ارسباران به معنای این است که رود ارس این منطقه را مشروب می سازد به مانند زاینده رود و علت را این می نامند که رود ارس تمامی زمینهای این شهرستان را آبیاری می نماید.
- ۳ - اهر در فرهنگ نامه ها نام درختی است از زبان گنجشک و گفته اند که به مناسبت فراوانی این درخت در این ناحیه به این نام خوانده شده است.
- ۴ - واژه اهر را با هر و هور یکی می دانند و از آب زیاد و آسیاب گرفته شده است.

الشتر

نام استان:	لرستان
فاصله تا نزدیکترین نقطه:	نورآباد ۴۰ کیلومتر
وجه تسمیه:	
۱ - افراد ساکن در منطقه به پرورش شتر مشغول بوده اند ولذا به این منطقه نام شتر با پیشوند عربی ال داده اند و به الشتر نامیده اند.	
۲ - به نام اشتار به معنی چشم پاره معروف است زیرا در این منطقه چشممه های فراوان وجود دارد و از آن آب جاری است و ولذا به مانند چشم پاره مرتب تراویش می کند.	
۳ - تغیر یافته نام ایشتار یکی از خدایان آشور است می گویند که این منطقه معبد مهمی برای خدایان آشور بوده است.	
۴ - در گذشته های دور بعلت وجود رصدخانه به آن محل استر گفته می شده است که بمرور تغییر به اشتار و با ورود اعراب به الشتر تغییر نام داده است.	

اهواز

نام استان:	خوزستان
طول جغرافیائی:	۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه
عرض جغرافیائی:	۳۱ درجه و ۱۹ دقیقه
ارتفاع از سطح دریای آزاد:	۲۰ متر
و سعت:	۱۰۵۵ کیلومترمربع
فاصله تا نزدیکترین نقطه:	تهران ۸۸۱ کیلومتر
وجه تسمیه:	

- ۱ - کلمه اهواز را تغییر یافته هرمز شهر و یا هرمدار شیر می دانند که از بنایهای اردشیر بوده است.
- ۲ - اهواز جمع کلمه هوز است و هوز قوم ساکن در منطقه است لذا اهواز محل اقامت هوزیان است.
- ۳ - هوز به معنی نیشکر و اهواز به معنی مکان نیشکر است بعلت وجود مزارع نیشکر در این منطقه به این نام خوانده شده است.
- ۴ - اهواز به معنی خوب و خوش است.
- ۵ - اهواز به معنی سرزمین ناهید است و معبد ناهید شمرده شده است.
- ۶ - مرکب است از دو نام هرم شیر و هرم شیر که دو شهر نزدیک این منطقه بوده است.
- ۷ - در زمان ناصرالدین شاه قاجار و به دستور وی تأسیسات تجارتخانه و بندر در این شهر ساخته شد ولذا به نام ناصرالدین شاه آنجرا ناصری گفتند.
- ۸ - بعضی از محققین ذکر کرده اند که اهواز به معنی ازین رفته که از نوسرگیرد است و علت را این می دانند که این شهر در گذشته دارای اعتبار بوده و پس از ویرانی مجددآ آباد شده است.
- ۹ - اهواز تغییر یافته نام او زاه خامنشی است که به معنی شکرستان است.